

arodpolicies.org

arod@arodpolicies.org

Jørn Sigurd Maurud
Riksadvokat

10.06 2020

Føringer for konstitusjonelt forsvar for narkotikalovbrytere

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) vil takke Riksadvokaten for godt strafferettslig engasjement. Høringssvaret til den nye rusreformen, samt de nye retningslinjene for bruk og besittelse av narkotika, bærer bud om et kontor som tar ansvar for lov og rett i den vanskelige overgangen fra et paradigme til ett annet, og vi vil benytte anledningen til å tale de forfulgte grupperingenes sak.

Etter en grundig utredning har vi fått en rapport som gir en god gjennomgang av politikken på området, som viser hvorfor straff er prinsipielt betenkelig, og som konkluderer med at menneskerettslige hensyn tilsier avkriminalisering av bruk. Kapittelet om menneskerettigheter er sånn sett banebrytende, men dessverre har den politiske prosessen motsatt seg en avklaring av rettighetsbildet til de forfulgte grupperingene i sin helhet.

En Rettsstats fall

Til tross for at mandatet tilrettela for nettopp dette, til tross for at brukerorganisasjoner og politidirektoratet viste til rusreformutvalget for denne delen av problemstillingen, og til tross for overnasjonale forpliktelser tilsier en avklaring av rettighetsbildet, forblir landets befolkning utsatt for et strafferegime hvor man risikerer opptil 21 år i fengsel for brudd på narkotikalovgivningen, uten at nærmere kvalitetssikring er foretatt.

Vi gjør gjeldende at dette er konstitusjonelt uholdbart. Det menneskerettslige grunnlaget for forfølgelsen er ikke bare omtvistet, men langt på vei avgjort i brukergrupperingenes favør¹. Mens rusreformutvalget har avkledd politiske fiksjoner som «narkohaien» all troverdighet, har andre organisasjoner vist hvordan [syndebukkmekanismen](#) ligger til grunn for politikken utvikling, og straffesporet fortsetter nå bare fordi det er psykologisk ubehagelig å tenke prinsipielt etter 60 år i forbudslinjens tjeneste.

Bakgrunnen for denne påstanden er at forbudslinjen fortsetter 12 år etter at brukerne selv [gjorde gjeldende](#) menneskerettighetenes beskyttelse. Den fortsetter 5 år etter at [organisasjoner](#) ble

---

¹ Se MIKALSEN, *HUMAN RISING: THE PROHIBITIONIST PSYCHOSIS AND ITS CONSTITUTIONAL IMPLICATIONS* (2020) og MIKALSEN, *TO RIGHT A WRONG: A TRANSPERSONAL FRAMEWORK FOR CONSTITUTIONAL CONSTRUCTION* (2016). Begge følger vedlagt. De utfyller hverandre som ARODs prosedable påstand, og vi ber Riksadvokaten og hans kontor enten å ta konsekvensene, eller imøtegå argumentasjonen til en uavhengig, upartisk og kompetent retts tilfredsstillelse. Se også [høringssvaret](#) vårt, eller nettsidene våre www.arodpolicies.org.

opprettet for å forsvare dette kravet. Og den fortsetter etter at [staten](#) i like lang tid har oversett folkerettslige forpliktelser på området. *Til tross for at politi, domstoler, storting, regjering, og departementer har mottatt [dokumentasjon](#) som viser hvordan narkotikaloven er uforenelig med grunnlovsmessige prinsipper. Til tross for at det har blitt levert [5 spørsmål](#) som forbudstilhengerne må besvare til en uavhengig, upartisk, og kompetent retts tilfredsstillelse. Og til tross for at det er juridisk utvilsomt at bevisbyrden påhviler staten, den part som insisterer på å opprettholde folkeforfølgelsen, har samtlige tjenestemenn ignorert konstitusjonelle forpliktelser.*

Situasjonen for de forfulgte

Det er med andre ord en sørgelig historie med ansvarsfraskrivelser som leder hit.² Slik situasjonen står er flere hundretusen nordmenn uten menneskerettighetenes beskyttelse, og for å sikre oppreisning gjennom den politiske prosessen har vi, sammen med andre organisasjoner på rusfeltet, skrevet et brev til [Helseministeren](#) hvor vi redegjør for problemstillingen. Vi har delt ut dette til samtlige politikere og hatt et titalls [kronikker](#) i avisene. Vi har [imøtegått](#) logikken som forbudstilhengerne bygger på, og vi har [oppsummert](#) veien videre konstitusjonelt, men det er tvilsomt om vi når frem i denne runde. Politikerne synes forpliktet til et utdatert partiprogram, ett som ikke har tatt inn over seg rusreformrapportens omfattende implikasjoner eller den enkeltes konstitusjonelle ansvar, og vi henvender oss derfor til riksadvokaten.

Den politiske prosessen er jo en ting. Vi har et maktfordelingsprinsipp hvor rettsvesenet skal ta grep om eventuelle mangler, og som den overordnede ledelse for straffesaksbehandlingen har riksadvokaten ansvar for å sikre at lovgivning er forankret i grunnlovsmessige/menneskerettslige verdier. Det er i denne sammenheng vi minner om rettssystemets svik mot de forfulgte, for også her har de forsøkt å få avklart et rettighetsbilde. I over [ti år](#) har de kjempet for at domstolene skal gi dem menneskerettighetenes beskyttelse, men til ingen nytte.

I denne sammenheng har ikke dommerne bare nektet tiltalte en rettferdig rettsak. De har nektet landets befolkning muligheten til å få prinsipiell klarhet på et område hvor panikk lenge har rådet, og også tidligere riksadvokat Tor Aksel Busch må nevnes. Han argumenterte fra totalitære prinsipper³ da embetet ikke ville stille seg bak en avklaring av rettighetsbildet til forfulgte grupperinger i 2009 og [igjen](#) i 2019. For Høyesterett sin del avviste dommerne prøvesretten til narkotikalovbryterne i 2010, uten videre begrunnelser.

Det bør være opplagt at dette ikke er en rettsstat verdig. Landets mest anerkjente jurist, Johs. Andenæs, beskrev prøvesretten som et kjernepunkt i rettsstaten og vestens viktigste bidrag til verdenskulturen, og i ettertid har flere grunnlovsdomstoler ikke bare tatt tak i problemstillingen, men konkludert i brukergrupperingenes favør. Det samme gjør rusreformutvalget, og vi håper at den nye riksadvokaten vil ta et oppgjør med den ansvarsfraskrivelse som har rådet.

Spesielt etter utvalgets innstilling er det klart at et rettighetsbilde er oversett for de forfulgte grupperingene, og om staten ikke kan opprettholde et moralsk skille mellom bruk og salg tyder alt på at vi har med en kommende rettskatastrofe å gjøre.

---

² Riksadvokaten finner vår korrespondanse rundt dette på <https://www.rodpolices.org/norwegian-authorities>

³ Korrespondansen finnes på side 339-353 i 2010 utgaven av Human Rising og kan leses her: <https://www.yumpu.com/no/document/read/20295113/roar-mikalsen-human-rising-radiofri>

Politikerne må i sin tur ta sin del av ansvaret for å ha sett vekk fra rettighetsbildet til de forfulgte grupperingene—mange har gått så langt at de nå argumenterer for fortsatt forfølgelse etter at premissene de bygger kampanjen på er imøtegått. Dette er et problem som riksadvokaten før eller siden må ta på alvor da straffefrihet blir vurdert som den største utfordringen for menneskerettighetene. Allikevel, offentlige tjenestemenns manglende vilje til å erkjenne konstitusjonelt ansvar kommer i neste rekke. Mer direkte berørt er riksadvokaten og kolleger i påtalemyndigheten av det som foregår i rettsvesenet ellers, for siden de forfulgte grupperingene gjorde gjeldende menneskerettighetsbrudd har lov og rett kollapset.

Behovet for Sannhet og Forsoning

Mens politikere, politimenn, dommere, statsadvokater, og andre tjenestemenn har ignorert folkerettslige forpliktelser på ruspolitikens område har narkotikalovbrytere stått frem med tilbud om å gi informasjon som kan lede til oppklaringen av flere tonns cannabis-import. Ikke bare har politiet som etat takket nei, fordi det betinget at myndighetene måtte stille seg bak rettsstatens garantier, men også et hundretalls politifolk og en justisminister har avstått fra det samme tilbudet fordi de ikke ville høre snakk om menneskerettigheter for narkotikalovbrytere.

Det vil, på et senere tidspunkt, bli opp til en sannhets- og forsoningskommisjon hvordan man best kan bøte på den unødige skade som er forvoldt samfunnstoffet og statsmaktens autoritet. Den kognitive dissonans som ideen om et rettighetsbilde har blitt møtt med sier mye om systemets makt over individet og hvor vanskelig det er å legge to og to sammen når offentlig panikk råder. Allikevel, det er et bærende prinsipp at vi alle er ansvarlige for handlingene våre. Det også innen nå åpenbart at vi bør vite bedre enn å slippe løs straffeapparatet på folk som har vært nektet menneskerettighetenes beskyttelse, og historien vil avsi sin dom over politiet ut ifra i hvilken grad etaten motsatte seg eller omfavnet fornyelsen.

Da denne kommisjonen, godt mulig, ligger ti år frem kan ideen virke fremmed. Til tross for det er det for oss midt i dette paradigmeskiftet ingen vei tilbake. Den konstitusjonelle problemstillingen er [allerede](#) på bordet. Behovet for sannhet og forsoning er [i ferd](#) med å etablere seg i den offentlige bevissthet. Alle motforestillinger er [ivaretatt](#). Og fra fagdirektøren i Helsedepartementet, som svar fra vårt brev til Helseministeren, har vi fått beskjed om at en menneskerettsanalyse nok er rundt hjørnet.

Det er imidlertid tvilsomt om vi får dette på plass i denne runde. Det ser ut som om behovet for syndebukker forblir større enn viljen til selvinnsikt for politikerne, og vi setter derfor vår lit til riksadvokaten.

Som du selv sier: «Strafferetten må utvikles i lys av samfunnsutviklingen for øvrig. Rettshistorien gir flere eksempler på bruk av straff som, bedømt ut fra nåtidens forhold og verdivurderinger, er vanskelige å forstå». ⁴ Og selv om du ennå ikke finner «grunnlag for å felle en slik dom over den gjeldende kriminalisering av egen bruk og besittelse av narkotika», blir det i lengden for dumt å fengsle folk opp til 21 år for virksomhet som er lovlig regulert i land vi kan sammenligne oss med.

Det gir rett og slett ingen mening at staten planlegger et regime hvor brukere skal kunne kjøpe av gangstere på Akerselva, men ikke kvalitetssikrede varer i amerikanske butikker, eller dyrke selv.

---

⁴ <https://www.regjeringen.no/contentassets/5311f19d847c49c5a1459deff72ac98a/riksadvokaten.pdf?uid=Riksadvokaten>

Det gir heller ingen mening å fortsette folkeforfølgelse etter at premissene er tilbakevist, og vi håper riksadvokaten har den integritet som skal til for å ta et oppgjør med fortidens synder.

Riksadvokaten etterlyser selv en mer inngående vurdering, en som ser nærmere på paradokser politiet blir stilt overfor, og embetet kan med god grunn slutte seg til de forfulgte grupperingenes krav. Vi vil jo det samme som ansatte i påtalemakten: Vi vil forsikre oss om at landets lover er innenfor de rammer som menneskerettighetene og sunn fornuft definerer, slik at lov og rett og rett og galt er mest mulig to sider av samme sak. Vi vil betrygge landets innbyggere om at vi har et rettsvesen som ærer sine forpliktelser til de forfulgte, og vi vil bygge en bro over den avstand som består mellom enkelte og reformbevegelsen.

Det er vår påstand at en menneskerettslig analyse, riktig utført og forstått, vil hjelpe oss alle å se klarere. Ingen er tjent med den uklarhet som råder. Og fordi den politiske prosessen så lenge har oversett et rettighetsbilde vurderer stadig flere brukere, produsenter og selgere å melde seg.

Rundskriv for effektivt Rettsmiddel

Riksadvokaten har allerede vært i kontakt med organisasjoner for medisinske brukere av cannabis som føler seg overkjørt av den politiske prosessen. De har risikert liv og helse for å forholde seg til norsk lovgivning og er lei. Som [gjort kjent](#) i høringsrunden benytter derfor flere seg av nødrettsprinsippet og dyrker til egen bruk, og også «Social Club» ordninger har blitt etablert.

Akkurat som disse grupperingene har bedt riksadvokatembetet om nasjonale retningslinjer for de som ønsker å melde seg, ønsker vi at riksadvokaten kommer med føringer for påtalemyndigheten i de saker hvor rekreasjonelle brukere, selgere, og produsenter kontakter politiet. Det er enormt viktig for rettsstaten at samtlige grupperingers rettighetsbilde blir klarlagt, og vi er i samtaler med flere som ønsker å prøve rettens vei.

Vi ber derfor om et rundskriv som klargjør påtalemyndighetens ansvarsbilde i de tilfeller hvor narkotikaforbrytere gjør gjeldene menneskerettighetenes beskyttelse. Vi ber om at riksadvokaten minner medarbeiderne om sitt konstitusjonsetiske ansvar, slik at politi- og påtalemyndighet stiller seg bak kravet om et effektivt rettsmiddel og tilrettelegger for oppfyllelsen av rettsstatens garantier.

Dette ikke bare for å sikre lenge ignorerte rettigheter. En annen konsekvens av status quo er den ødeleggende effekten som et oversett rettighetsbilde har for statens autoritet og tjenestemenns moral. Poli- og påtalemyndighet er jo mer enn noen annen etat avhengig av forankring i sunne verdier, ellers er ringvirkningene katastrofale, og vi gjør oppmerksom på at dagens regime er stikk i strid med etiske retningslinjer og Rundskriv nr. 3/2018 (kvalitetsrundskrivet).

I dette skrivet «understrekes at det ved politiets og påtalemyndighetens straffesaksbehandling skal legges til rette for etiske refleksjoner og faglige motforestillinger».⁵ Videre, i de etiske retningslinjene, trenger vi bare nevne maktens mest grunnleggende krav:

«Enhver medarbeider i påtalemyndigheten skal opptre på en måte som fremmer en rettssikker og tillitsvekkende strafferettspleie i samsvar med lov og rettsorden. Referansen til lov og rettsorden er ment å skulle dekke alle regler og retningslinjer som er gitt i eller i

---

⁵ Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene, Riksadvokaten Oslo, 8. november 2018 (rev. 21. februar 2019) 4

medhold av lov og Grunnlov. Også folkerettslige regler som norske myndigheter er forpliktet etter, er omfattet. Rettsorden omfatter dessuten grunnleggende verdier og prinsipper som en rettsstatlig strafferettspleie bygger på, herunder rettssikkerhet, likhet for loven og individets grunnleggende frihet og autonomi.»

Det lyder fint på papiret, men dette er altså ikke status. «Rettssikkerhet, likhet for loven og individets grunnleggende frihet og autonomi», eller «etiske refleksjoner» rundt dette, har vært ikke-eksisterende på ruspolitikens område. Og når man ser på kontakten vi har hatt med ansatte i politidirektoratet og etaten ellers, er det tydelig at politi- og påtalemyndighet i det store og hele ikke ønsker dette. En ukultur har fått utvikle seg hvor et overdimensjonert fiendebilde setter dagsorden og ingen vil se nærmere på forutsetningene for antagelsene. Til tross for dette er arbeidsinstruksen klar. Som riksadvokatens kontor sier om mål og verdier:

«Hovedmålet for Den høyere påtalemyndighet er å bidra til redusert kriminalitet ved målrettet og effektiv straffesaksbehandling, samtidig som kravene til høy kvalitet og rettssikkerhet ivaretas. Strafferettssystemet, inkludert vår egen oppgaveløsning, skal til enhver tid tåle et kritisk lys. Det humane preget på strafferettspleien har en egenverdi som må beholdes, og rettssikkerhet i vid forstand er av avgjørende betydning.»⁶

Det er derfor, som riksadvokaten anfører, «ingen grunnleggende konflikt mellom god kriminalitetsbekjempelse og menneskerettigheter».⁷ De to følger som ett av en forståelse som bygges over tid, og vi er som samfunn modnet dit at vi må ta inn over oss i hvilken grad straffesporet har feilet. Dette er en betent problemstilling, og vi finner det meget gledelig at riksadvokaten så tydelig har alliert seg med menneskerettigheter og prinsipiell tenkning.

Veien Videre

Politiet har jo hatt en sterk, om ikke klartenkt, tilstedeværelse i debatten. Men mens direktoratets og narkotikapolitiforeningens hørings svar viste at disse var mer interessert i maktmidler enn sunn fornuft, bærer riksadvokatens hørings svar bud om en instans som forstår hva som er på gang. Det vitner om et embetsverk som har forberedt seg på paradigmeskiftet som kommer, og som derfor allierer seg med prinsipiell tenkning og solide rettsstatsprinsipper.

Et rundskriv om retten til effektivt rettsmiddel (og statens plikt til å realisere dette) vil i denne sammenheng mulig irritere noen. Dog, det vil være et naturlig skritt videre. For det første, riksadvokaten vil tydeliggjøre noken problemstilling og et prinsipp som må ha «en tung forankring» om man skal opprettholde en human, liberal rettstat. Dette var av stor betydning for din prinsipielle tilslutning til rusreformutvalgets forslag om å fjerne straff. Og det prinsipielle bør ikke veie mindre når det kommer til rettighetsbildet til de forfulgte grupperingene i sin helhet, selv om frontene i politiet blir tydeligere.

Det at etaten er splittet mellom de som forstår at forbudslinjen har utspilt sin rolle og de som vil beholde straff som virkemiddel er heller ingen grunn til å utsette et oppgjør. Tvert imot, det er i seg selv nok en grunn for å kartlegge et underliggende rettighetsbilde. Klarere føringer på

⁶ <https://www.riksadvokaten.no/jobbe-i-dhp/>

⁷ Ansatte ved Riksadvokatembetet skal i tråd med [verdigrunnlaget](#) for Den høyere påtalemyndighet ikke bare arbeide for at den høyere påtalemyndighet ivaretar sin funksjon som en garantist for rettssikkerhet, men bidra til at det rettslige rammeverket anvendes og utvikles slik at det gir best mulig kriminalitetsbekjempelse og trygghet for den enkelte, samtidig som menneskerettigheter, siktedes rettssikkerhet og kriminalitetsofrenes interesse ivaretas.

menneskerettsområdet vil helt sikkert være opprivende for mange, men det vil også være helbredende for den splid som har fått utvikle seg.

Det er jo til syvende og sist ikke mye å lure på. På den ene siden står politifolk som LEAP, de som innser at narkotikaloven har gjort vondt verre, at den kanskje til og med alltid har manglet livets rett, og at den har ruinert politiets gode navn og rykte. Disse står på stortinget og ber politikerne om hjelp, da den gjennomsnittlige politimann følger straffesporet på autopilot.⁸ På den andre siden står medlemmer av NNPF, de som vil ha straff for bruk og inntil 21 års strafferammer for delaktighet i det illegale markedet—og vi regner med at riksadvokaten er kjent med erkjennelsen de bygger argumenter på.

NNPF starter med forskjellig tankegang for alkoholbrukere og cannabisbrukere—én som bygger på liberale prinsipper og en annen som bygger på totalitære. Det er å merke seg at denne dobbeltmoral er basert på fordommer, ikke fornuft. Allikevel, de baserer seg ikke bare på absurd logikk, én bygd på et overdimensjonert fiendebilde og reversert frihetspresumpsjon, men forvirr videre tilbuds- og etterspørselsproblematikken over til en offer- og overgriperkontekst. Derfra ignoreres den dehumaniserende effekt og de fryktelige konsekvenser som det narkotikafrie samfunnsidealet har hatt og til liten evidensbasert nytte.

Det er psykologisk forståelig at forbudstilhengerne holder på sitt. Frykten for det ukjente er stor, men det er godt dokumentert hvordan et menneskerettighetsperspektiv er uforenelig med dette. Menneskerettigheter fordrer i stedet en ruspolitikk som er preget av langt mer helhetlig tenkning, slik LEAP ønsker, og støtte til NNPF er derfor [betegnende](#) for den ukultur som har fått bre om seg.

Det er jo langt ifra sikkert at et rettighetsbilde kan defineres innenfor rammene som forbudslinjen legger opp til. Til tross for dette, fortsetter politiet i sitt daglige virke ukritisk forfølgelsen av lovbrytere og vi ser på den kognitive dissonans som oppstår når menneskerettigheter kommer på bordet hvilken makt forbudsideologien har over ansatte.

Politi- og påtalemyndigheten er sånn sett, akkurat som de forfulgte grupperingene, offer for en større massekraft som samfunnet må finne en vei ut av. Den offentlige panikken som utvalget dokumenterte fortsetter å prege individuelle sinn, og riksadvokaten kan nå gjøre en viktig innsats i forhold til dette.

Håpet er at vi sammen kan hjelpe den norske stat ut av uføret.

Med vennlig hilsen

Roar Mikalsen
Leder for AROD,
Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk

---

⁸ Bård Dyrdal, leder for LEAP, på stoffbrukerdagen, fredag 15. november, 2019